

1.1 Antika – raktas į kultūros pažinimą

Graikų mitai bei Antikos epocha net ir šiuo metu vis dar yra įkvėpimo šaltinis rašytojams, dailininkams, skulptoriams. Išnagrinėję bei supratę šiuos du reiškinius, ir jūs atradsite raktą į kultūros pažinimą.

Taigi trečioje temoje bus kalbama apie Antiką ir jos įtaką šiuolaikinei Europos kultūrai.

Senovės graikai yra vieni pirmųjų europiečių, susidūrusių ir susipažinusių su Rytų civilizacijų laimėjimais, skleidusių juos Europoje. Rytiečiai graikams padovanojo abėcėlę, kuri buvo gerokai supaprastinta dantiraščio ar hieroglifų forma. Graikai patobulino abėcėlę ir įtraukė į ją balsių. Būtent šiuo laikotarpiu pradėdama rašyti iš kairės į dešinę.

Nors pirmieji užrašai aptinkami ant puodų, raštas graikams padėjo įamžinti filosofų, poetų, politikų darbus ir mintis. Romėnai perėmė graikų pasaulėžiūrą, ją toliau plėtojo. Graikų ir jų kultūrą plėtojusią romėnų dėka ateities kartoms liko Antikos palikimas.

VIII–VII a. pr. Kr. sandūroje prasideda Antikos laikotarpis, kuris tęsiasi iki I a. pr. Kr.

Atsiranda ankstyvieji istorikai – **logografai** (žodžio užrašytojai).

Žymiausias šio laikotarpio istorikas – **Herodotas** ir jo veikalas „Istorija“.

II a. pr. Kr. **Polibijas**, produktyviausias graikų istorikas, parašė net **40 tomų istorijos veikalą**. Mus pasiekė 20 tomų.

Jonas Basanavičius sėmėsi įkvėpimo iš Antikos laikotarpio, tyrinėjo to laiko legendas ir mitus. Tai leido jam sukurti **teoriją apie romėniškąją lietuvių kilmę**. Ar jau kalbėjote apie ją per istorijos pamokas?

Antika padovanojo mums filosofijos, mokslo, demokratijos ir nuosavybės sąvokas, pirmąsias akademijas ir draugijas, kartu – karo, jėgos, kolonizacijos, luomų ir vergvaldystės reiškinius.

Istorija buvo laikoma **viena iš meno rūšių**, todėl istorikai, siekdami klausytojų dėmesio, dažnai laisvai interpretuodavo įvykius.

Užgimsta filosofija, Antikos mąstytojai **mėgina racionaliai paaiškinti mitus**.

Romėnai buvo graikiškos tradicijos tęsėjai (IV–I a. pr. Kr.).

Dar vienas labai svarbus Antikos atstovas – **Tacitas** (I a. pr. Kr.) ir jo veikalas „**Germanija**“, kuriame jis aprašo mūsų protėvius aiščiau ir gintaro kelią.

1.1 Antika – raktas į kultūros pažinimą

Pagrindinis šaltinis, kuriuo remiantis atkuriamas politinis, socialinis, kultūrinis ir religinis Antikos gyvenimas, buvo ir tebėra **Homero „Iliada“** ir **„Odisėja“**.

1. Perskaitykite ištrauką iš „Odisėjos“ apie Odisėjo apsilankymą pas kiklopą ir atsakykite į žemiau pateiktą klausimą.

Odisėjas nugali kiklopą

Odisėjas Polifemo oloje, Jacob Jordaens (1593–1678)

Šičia gyveno baisiausia baidyklė – žmogus, kuris ganė Vienas savus galvijus, nusivaręs į tolimą pievą. Jis su kitais nebendravo ir jokios tiesos nežinojo. Tikras baidyklė atrodė, į valgančią duoną žmogystę Nepanašus, tik labai ir greičiau į apgriuvusio kalno Aštrią viršūnę, kur krūmais apžėlus kitų tarpe stūkso...

Greitai atvykom į urvą. Viduj jo neradom. Jis ganė Savo galvijų būrius, nusivaręs į žaliąją pievą. Žengę į urvą, stebėdamies viskuo, pradėjom žvalgytis. Buvo ėrų ir ožkiukų, kiekvienas jų pulkas turėjo Atskirą gardį: vienur ankstyvieji, kitur vidutiniai Ir atskirai vėlyvieji. Pilnutėliai indai išrūgų, Pilnos puodynės, kibirai ir melžtuvės buvo pripiltos.

Jonas Barcys „Antikinė literatūra“

Apie kokius senovės graikų verslus sužinojote perskaite šią ištrauką?

1.1 Antika – raktas į kultūros pažinimą

2. Savais žodžiais arba naudodamiesi žodynu paaiškinkite, ką reiškia žemiau pateikti žodžiai.

- luomas _____
- aristokratas _____
- pilietis _____
- metekas _____

Antikos laikais susiformavo **luomų sistema**. Gyventojai buvo skirstomi į dvi grupes: piliečius ir nepiliečius.

Piliečiams buvo priskiriami **aristokratai** ir **laisvieji piliečiai**.
Nepiliečiais laikyti **metekai, vergai, moterys**.

Žymiausių Antikos filosofų požiūris į moterų teises ir vietą visuomenėje kardinaliai išsiskyrė.

Platonas (427–347 m. pr. Kr.), Sokrato mokinys, manė, jog moterys gali valdyti valstybę lygiai kaip vyrai. Mat valdovai turi valdyti vadovaudamiesi savo protu. Platonas teigė, kad **moterų protas toks pat kaip vyrų**, jei jos gauna tą patį išsilavinimą ir yra laisvos nuo vaikų priežiūros ir namų ruošos. Jis sakė, jog valstybė, kuri neauklėja ir nelavina moterų, yra kaip žmogus, treniruojantis tik dešinę ranką. Beje, svarbu paminėti, jog būtent Platonas pirmas pasisakė už valstybinius vaikų darželius ir pailgintos dienos mokyklas.

Aristotelis (384–322 m. pr. Kr.), Platono mokinys, visiškai nepritarė savo mokytojo požiūriui į moteris. Jis buvo **įsitikinęs, jog moterims kažko trūksta**, jos lyg „netobuli vyrai“. Jis manė, jog moteris tik dirva, kuri yra skirta užauginti grūdą (vaiką), ir tiek. Viską, ką vaikas paveldi, jis paveldi iš savo tėvo. Deja, bet būtent Aristotelio požiūris į moteris vyravo viduramžiais ir pradžioje tūkstančius moterų inkvizicijos laikotarpiu. Kai kuriose Azijos ir Afrikos valstybėse įsitikinimas, kad „moters vieta virtuvėje“, vyrauja ir šiomis dienomis. Ne ką geresnis Aristotelio požiūris ir į vergovę.

1.1 Antika – raktas į kultūros pažinimą

3. Perskaitykite tekstą, kuris atskleidžia Aristotelio požiūrį į vergovę, ir atsakykite į klausimus.

Aristotelis apie vergovę

Visiems amatams reikalingi atitinkami įrankiai. <...> Ir iš tų įrankių vieni yra negyvi, o kiti – gyvi <...> vergas tam tikru laipsniu yra gyvoji nuosavybės dalis.

Jeigu kiekvienas įrankis galėtų atlikti jam priderantį darbą pats <...>, jeigu audėjų šaudyklės austų pačios, šeiminkams nereikėtų vergų.

Kas iš prigimties priklauso ne pats sau, o kitam, ir vis dėlto yra žmogus, tas iš prigimties yra vergas. Žmogus priklauso kitam tuo atveju, kai jis, likdamas žmogumi, tampa nuosavybe. <...> Jau nuo gimimo kai kurioms būtybėms skirta paklusti, o kitoms – valdyti.

Tie žmonės, kurie nuo kitų žmonių skiriasi taip smarkiai, kaip siela nuo kūno, o žmogus nuo gyvulio, <...> tie žmonės iš prigimties yra vergai. <...>

Gamta sutvarkė taip, kad ir fizinė laisvų žmonių organizacija skiriasi nuo vergų fizinės organizacijos: pastarųjų kūnas tvirtas, tinkantis fiziniam darbui, o laisvi žmonės laikosi tiesiai ir tokio darbo dirbti nesugeba, bet užtat jie tinka politiniam gyvenimui. <...> Vieni žmonės iš prigimties laisvi, o kiti – vergai, ir pastariesiems būti vergais ir naudinga, ir teisinga.

Julija Kruškol „Senovės istorijos chrestomatija“

1. Kodėl Graikijoje buvo reikalingi vergai?
2. Su kuo Aristotelis palygina vergą?
3. Kuo, anot Aristotelio, laisvieji skiriasi nuo vergų?
4. „Vieni žmonės iš prigimties laisvi, o kiti – vergai, ir pastariesiems būti vergais ir naudinga, ir teisinga.“ Ar sutinkate su tokia Aristotelio nuomone? Paaiškinkite, kodėl.

Rašymui

A series of 20 horizontal dashed lines for writing.

